

АВТОНОМИЈАТА НА ПИНД СОГЛЕДАНА НИЗ  
ОФИЦИЈАЛНАТА ДОКУМЕНТАЦИЈА  
(ЈУЛИ-СЕПТЕМВРИ 1917 ГОДИНА)

ИРЕНА АВИРОВИЌ

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ – СКОПЈЕ“, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

НИКОЛА МИНОВ

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ – СКОПЈЕ“, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

На 20 јуни 1917 година, командантот на 16-тиот корпус на италијанската армија, Џакинто Фереро, испратил прокламација до жителите на регионите Пинд и Загори во северозападна Грција, во која, откако ги известил дека италијанските воени корпуси ќе ги окупираат овие региони, пишува: „Нашите војски дојдоа кај вас како пријатели и затоа со целосна посветеност ќе ја бранат вашата религија, вашите обичаи, вашиот јазик и функционирањето на вашите училишта. Нашите воени единици ќе ја штитат вашата безбедност и ќе ја заштитуваат внатрешната сигурност на вашите региони, против било каков обид за загрозување на вашата благосостојба, вашите интереси и вашиот просперитет.“<sup>1</sup>

Италијанската окупација на Пинд и Загори, била резултат на еден подолг процес на надмудрување и стекнување на зони на влијание во Албанија меѓу Големите сили. Во декември 1916 година, Франција ја формирала автономната албанска република Корча. Ваквиот едностран акт на Франција, предизвикал жестока реакција кај францускиот сојузник во Првата светска војна, Италија. Една од одредбите на тајниот Лондонски пакт од 1915 година, со кој Италија влегла во вој-

---

<sup>1</sup> Stoica Lascu, Evenimentele din Iulie-August 1917 în regiunea munților Pind – încercare de creare a unei statalități a Aromânilor. Documente inedite și mărturii. Studiu istoriografic și arhivistic, Revista Română de Studii Eurasiatice, III/1-2, Universitatea Ovidius Constanța, 2007, 125-126.

ната на страната на Антантата, предвидувала Италија да ја претставува Албанија во нејзините надворешни работи, што преведено од дипломатскиот јазик, всушност значело дека Албанија би била италијански протекторат. Оттука, француското прогласување на Република Корча, во Рим било сфатено како нарушување на договорот од Лондон. Како одговор на францускиот акт, на 3 јуни 1917 година, во Гирокастро (јужна Албанија), генералот Џакинто Фереро ја прогласил независноста на Албанија под италијански протекторат. По една недела, за да ги осуетат грчко-француските претензии во Северен Епир, италијанските трупи ја преминале албанско-грчката граница и го освоиле градот Јанина. Токму во овој контекст е и италијанската окупација на влашките населби во Епир (на Пинд и во Загори), како и прокламацијата на Џакинто Фереро до жителите на Пинд и Загори.

Милозвучноста од првите редови на прокламацијата, типична за секоја прокламација на еден окупатор, набргу прераснува во опомена, дури и во отворена закана. Во последните редови од писмото, генералот Фереро предупредува: „Веруваме дека ќе најдеме на соработка кај сите граѓани... во спротивно, за жал, би биле принудени, со непоколеблива сериозност и во духот на непристрасната правда, да го задушиме секој неред, секој чин на непослушност, индивидуален или колективен, како и секое движење или обид за востание.“

Навистина, италијанските трупи навлегле на грчка територија и со голема доза на сигурност можеме да претпоставиме дека не очекувале да најдат на симпатии кај локалното население. Всушност, мошне веројатно е дека кога генералот Фереро ја упатил прокламацијата кон жителите на Пинд и Загори, претпоставувал дека му се обраќа на мнозински грчко население. Еден од современиците на Фереро, францускиот географ Жак Буркар, кој во Првата светска војна навлегол на Пинд заедно со француската коњаница, запишал: „Кога навлеговме на Пинд за да го исчистиме тоа комитско гнездо што им се закануваше на комуникациите на француската армија... верувавме, врз база на книгите, дека навлегуваме на чисто грчка територија.“<sup>2</sup> Буркар бил изненаден кога увидел дека на Пинд живеел народ кој зборувал јазик со латински корен. Слично, италијанските окупациони трупи на Пинд не можеле да поверуваат дека народот искрено ја славел окупацијата. Во прокламацијата до жителите на Пинд и Загори, Џ. Фереро алудира на можна непослушност, па дури и на востание против италијанската

---

<sup>2</sup> Ibid.

војска. Но, на теренот, италијанските трупи биле пречекувани со цвеќе, биење на камбаните, пеење на италијански песни, италијански знамиња и свечени говори на латински јазик.<sup>3</sup> Така, комесарот Пастине „со насолзени очи и видно возбуден“ не можел да поверува дека влашкото население всушност „ја славеше окупацијата“.<sup>4</sup>

Во долните редови ќе дадеме одговор на прашањето: зошто жителите на Пинд и Загори ја славеле италијанската окупација? Претставуваме 13 телеграми од претставниците на влашкиот народ на Пинд, напишани на италијански, француски и латински јазик, и испратени за време на краткотрајната италијанска окупација на нивните села, како и еден извештај на романски јазик од романскиот конзул во Јанина. Најголемиот дел од овие телеграми, испратени до разни конзули, министри, премиери и претседатели на Франција, Велика Британија, Русија, Италија, Белгија и САД, се напишани во периодот од 22 до 27 јули 1917 година, односно, кратко по грчкото приклучување на страна на Антантата во Првата светска војна, откако Власите од Пинд ја почувствувале опасноста од повторно грчко освојување на нивните села. Во телеграмите, претставниците на влашкиот народ од Пинд бараат од Големите сили да ја земат предвид посебноста на Власите при идните испртувања на границите. Уште поважно, Власите од Пинд ја потенцираат својата желба да останат под италијански протекторат. Така, во телеграмата до Министерот за надворешни работи на Белгија, тие пишуваат: „Римјани по име и крв, ние сакаме да живееме како Ароманци, слободно организирани со помош и заштита од нашата Голема мајка Италија, која единствена, помеѓу непријателите кои го посакуваат нашето истребување, може да ни ја гарантира нашата сигурна иднина и благосостојба“, а во телеграма до италијанскиот министер за надворешни работи, истакнуваат: „Ние, римскиот народ од Пинд и Загори, ја прогласуваме нашата непроменлива волја за братска унија со Италија.“

Последните два документи, со датум 29 август и 9/22 септември, се однесуваат на чинот на прогласувањето на автономијата на Пинд, или, поточно, на влашки кантон во Пинд, и се однесуваат на периодот откако италијанските војски добиле наредба да го напуштат Пинд и да го препуштат на грчките војски. Соочени со грчката реокупација,

<sup>3</sup> N. Zdrulla, *Mișcarea Aromânilor din Pind în 1917*, Revista Aromânească, I/2, București 1929, 167.

<sup>4</sup> Ibid.

Власите од Пинд формирале привремен комитет во селото Самарина, кој на 29 август ја прогласил независноста на влашкиот кантон на Пинд, под италијанска заштита. Притоа, било истакнато знамето на независноста, на кое во центарот била претставена римската волчица, опкружена со италијанските национални бои.

Сепак, „автономијата“ траела само неколку дена. На крајот на август и почетокот на септември, грчки андартски чети навлегле во влашките села, а на 7 септември грчките војски го окупирале и последниот бастион на влашките автономисти – Самарина. Привремениот комитет на Власите од Пинд се обидел да издејствува италијанска и романска заштита на „автономијата“, но одговорот од „заштитниците“ бил негативен. На претставникот на Привремениот комитет, Алкибиад Диаманди, му било одговорено дека Власите направиле погрешен чекор и дека не можат да сметаат на италијанска и романска помош и заштита.

„Автономијата на Пинд“ била утопија. Без да го земат предвид геополитичкиот контекст, Власите од Пинд наивно помислиле дека дошол мигот за формирање на државна творба под италијанска заштита. Грчкото приклучување во Првата светска војна на страна на Антантата, ги осуетило сите надежи на влашкото население за било какви државни или територијални придобивки на сметка на Грција. Меѓутоа, иако била нереална, желбата за влашка државна творба била јасно истакната, а токму во тоа ја лоцираме важноста на долу приложените документи.

#### 1. ТЕЛЕГРАМА ДО ФРАНЦУСКИОТ КОНЗУЛ ВО ЈАНИНА<sup>5</sup>

Мецово, 22 јули 1917

До Н.Е Конзулот на Франција во Јанина

Претставниците на Власите<sup>6</sup> од селата на Пинд, собрани во Мецово, си дозволуваат да ѝ испратат најискрени честитки на Вашата Екселенција, и на големата француска нација, која му даде голем пример

---

<sup>5</sup> Sguardo retrospettivo sul movimento nazionalista del Macedo-romeni nella Penisola Balcanica, Società di Cultura Macedo-Romena Bucarest, București, s.a (1940), 28.

<sup>6</sup> Во Sguardo retrospettivo.. 1940, е искористен терминот „Романците“. Во Sguardo retrospettivo sul movimento nazionalista del Macedo-romeni nella Penisola

на сиот свет за воената доблест. Ние ја молиме Вашата Екселенција да се сетите на националноста на Власите<sup>7</sup> од Пинд, во овој момент заземени од храбрата италијанска војска. Би биле среќни доколку овие спонтани и срдечни чувства ѝ бидат пренесени на големата француска влада.

Потписници:

1. Т.М. Николау, Директор на романското училиште
2. Димитри Папахаци
3. Стерје Георгеску
4. Милтон Манаки
5. Толи Туљо
6. Јорји Скрима
7. Михаил Белибаши
8. Јорји Караџани
9. Јорји Папа Перикле
10. Стерје Пиха
11. Ламбраќи Папахаци
12. Јорји Тегу
13. Милт. Браџотули
14. Александру Друја
15. Михали Тегојани
16. Кушу Лајту
17. Н. Ниби
18. Папатанаси Гриџоти
19. Гули Ваени
20. Христо Михадаш
21. Џака Папатанаси
22. Зиси Калоѓеру
23. Јорји Здрула
24. Јани Вардули
25. Жил Здрула

---

Balkanica, Unia di Cultură-a Armănjlor dit Machidunii, Scopia 2003, се користи терминот „Ароманците“.

<sup>7</sup> Vo Sguardo retrospectivo...1940 пишува „Романците“. Во “Les Aroumains devant le Congrès dela Paix (Paris 1919)”, Unia di Cultură-a Armănjlor dit Machidunii, Scopia 2003, 26, стои „Ароманците“.

26. Таке Вашоти

**2. ТЕЛЕГРАМА ДО КОНЗУЛОТ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО ЈАНИНА<sup>8</sup>**

Мецово, 22 јули 1917

До Н.Е Конзулот на Велика Британија во Јанина

До претставникот на големата и слободна Англија – претставниците на Власите<sup>9</sup> од Пинд испраќаат честитки до неговата влада и неговата храбра војска, дозволувајќи си да (Ве замолат) да се потсетите на нивните национални права, во овој миг кога се одлучува нивната судбина.

**3. ТЕЛЕГРАМА ДО РУСКИОТ КОНЗУЛ ВО ЈАНИНА<sup>10</sup>**

Мецово, 22 јули 1917

До Н.Е Конзулот на Русија во Јанина

Претставниците на влашките села во Пинд, во моментот заземени од храбрата италијанска војска, си дозволуваат да ѝ испратат најискрени честитки на Вашата Екселенција и на големата руска влада и да се потпрат на силата на руската демократија за правата на својата националност. Би биле среќни доколку овие спонтани и срдечни чувства ѝ бидат пренесени на големата руска влада.

**4. ТЕЛЕГРАМА ДО СИДНИ С. СОНИНО, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ИТАЛИЈА<sup>11</sup>**

Самарина-Пинд, 27 јули 1917

Но. 103

До Н.Е Сонино,

Министер за надворешни работи, Рим

<sup>8</sup> Les Aroumains devant le Congrès dela Paix... 23-24.

<sup>9</sup> Во: Stoica Lascu, Evenimentele din Iulie-August 1917 în regiunea munților Pind – încercare de creare a unei statalități a Aromânilor. Documente inedite și mărturii. Studiu istoriografic și arhivistic, Revista Română de Studii Eurasiatice, III/1-2, Universitatea Ovidius Constanța, 2007, 130, пишува: „Романците“.

<sup>10</sup> Les Aroumains devant le Congrès dela Paix... 25.

<sup>11</sup> Sguardo retrospectivo...1940... 28.

Браќа по крв, ја поздравуваме со ентузијазам вашата ослободителна војска. Тугите народи што ја имаа окупирано нашата земја, залудно се обидоа насилно да го избришат нашето римско име и карактер. Денес заедно славиме свечен настан. *Ние, римскиот народ<sup>12</sup> од Пинд и Загори, ја прогласуваме нашата непроменлива волја за братска унија со Италија.* (курзивот во сите документи е наш, И.А/ Н.М)

Со силен глас ја повикуваме вашата благородна нација, сестрински да се заложат за наша постојана заштита. *Браќа, одбранете нè од нашите соседи и од нивната желба за асимилација, обезбедете ни живот и просперитет и бидете ни чувар и одмаздник на нашата заедничка вечна мајка Рим.*

#### **5. ТЕЛЕГРАМА ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА БЕЛГИЈА<sup>13</sup>**

Итно

Самарина-Пинд, 27 јули 1917, 11:30 ч.

Но. 105

До Министерот за надворешни работи на Белгија,

Ле Авр

Вам, маченици на слободата и на правото, ви испраќаме срдечен поздрав од влашкиот народ од Пинд и Загори. Долго време им се спротивставувавме на туѓинците. Денес, ослободени од војската на нашите браќа од Италија, бараме и од вас, исто така народ на херои, да одекне и вашиот глас за зачувување на нашите свети национални права и за остварување на нашите аспирации. *Римјани по име и крв, ние сакаме да живееме како Ароманци, слободно организирани со помош и заштита од нашата Голема мајка Италија, која единствена, помеѓу непријателите кои го посакуваат нашето истребување, може да ни ја гарантира нашата сигурна иднина и благосостојба, за што и вам би ви биле благодарни за вашата дарежлива соработка. Ви посакуваме брзо заземање на вашата татковина, триумф над варварските освојувачи, сјај и просперитет, подем на народите.*

<sup>12</sup> Bo Les Aroumains devant le Congrès dela Paix... 24 стои „ароманскиот народ“ (sic!).

<sup>13</sup> Les Aroumains devant le Congrès dela Paix... 26.

**6. ТЕЛЕГРАМА ДО ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА  
СОЕДИНЕТИТЕ АМЕРИКАНСКИ ДРЖАВИ<sup>14</sup>**

Итно

Самарина-Пинд, 27 јули 1917

Но. 106

До Господинот Претседател на Соединетите Американски Држави,  
Вудроу Вилсон, Вашингтон

Во име на светиот принцип на слободата на народите, прогласен со вашата дарежлива прокламација – симбол за борба и победа на правото и на цивилизацијата против варварството и деспотизмот, *ние, латинскиот народ од Пинд и Загори, синови на Августа, мајката на Рим, бараме конечно решавање на нашите аспирации, согласно нашата националност. По вековниот јарем од страна на Турците и на Грците, нашите италијански браќа ни ја донесоа слободата, и сега ние го креваме нашиот глас со болка, но и со надеж, пред опасноста која надоаѓа од моќта на нашите непријатели, и ги повикуваме на интервенција цивилизираните народи на Европа и на големата американска демократија, кое се благонаклонети кон многу други наши блиски народи, за и ние да можеме да ја искористиме страшната борба која го раскрвави светот. Вашата голема нација штотуку ја славеше 140 годишнината од избавувањето. Овозможете ни и нам гаранција за да можеме да се прогласиме слободни, под моќната заштита на нашите дарежливи италијански браќа.*

**7. ТЕЛЕГРАМА ДО РОМАНСКИОТ ПРЕМИЕР, ЈОН. Ј.К. БРАТИАНУ<sup>15</sup>**

Самарина-Пинд, 27 јули 1917, 10:00 ч.

Но. 107 - Итно

До Н.Е. Јон Ј. Брагиану

Претседател на Советот на министри, Јаш

Во овој свет час, кога населението од Пинд и Загори, исполнето со радост поради ослободувањето од тиранијата од страна на славната акција на италијанската армија, се собра за едногласно да побара од

<sup>14</sup> S. Lascu, Evenimentele... 132-133.

<sup>15</sup> Sguardo retrospettivo...1940... 27-28. За точното датирање на оваа телеграма види: S. Lascu, Evenimentele... 133, ф. 106.



цивилизираниот свет право на слобода, јазик и на одредени институции, ние, вам, на нашите браќа, ви испраќаме топол и срдечен поздрав. Нè раздвојуваат широки пространства, окупирани од страна на туѓи народи, но нашите срца чукаат заеднички со вашите, со истата крв што излезе од вените на стариот Рим, за истите аспирации и истиот идеал. Со моќта на победничката војска на нашата мајка, Италија, се скинаа синцирите што нè држеа под јаремот на тугинците. Романскиот орел повторно се крена во планините, прибирајќи ги под своето родителско закрило своите распрскани синови. Со него, сигурни сме дека ќе се вброиме помеѓу цивилизираното население и ќе предизвикаме почит кај нашите непријатели, кои залудно се трудеа да го избришат романското име од површината на земјата. Во овој свет час, од дното на нашето срце ви посакуваме истребување на непријателите, триумф на заедничката цел, остварување на националниот идеал, пораст на просперитетот на татковината, а за нас посакуваме да се крене Вашиот моќен глас и моќните сојузници со конкретни залагања да ни гарантираат слобода и просперитет на нашата иднина помеѓу новите латински нации, против неоправданите закани од нашите непријатели, кои повторно сакаат да нè заробат и да го избришат романското<sup>16</sup> име од планините – тоа скапоцено наследство оставено од нашите претци.

Потписници:

Кмет на народот од Самарина: *Ј. Дабура*; Делегати: *Зику Араја, Зука Зорби, Хелидони, Папајани*.

Кмет на Авдела: *Караџани*; Делегати: *Папа, Екзарху, Папахаци, Туљу*.

Кмет на Периволи: *Тегујани*; Делегати: *Вардули, Здрула, Константинеску, Скрима, Пиха, Таке Вардули, Мирминга*.

Кмет на Бјаса: *Нола*; Делегати: *Вашоти, Тега, Зерва, Џима*.

Кмет на Мецово: *Миху*; Делегати: *Белибаши, Николау, Диаманди*.

Кмет на Палеосели: *Зисаки*; Делегати: *Зака, Пантази*.

Кмет на Падес: *Папони*; Делегати: *Тоска, Грасо*.

Кмет на Турја: *Скуфи*; Делегати: *Ниби, Гриџоти, Дафула, Михадаш*.

Кмет на Бреаза: *Писпа*; Делегати: *Чапранџани, Пупи, Катибари*.

---

<sup>16</sup> Во Les Aroumains devant le Congrès dela Paix... 22, стои „ароманското име“.

Кмет на Лака: *Скафарика*; Делегати: *Гаџани, Касо*.

Кмет на Добриново: *Караџорџо*; Делегат: *Карони*.

Кмет на Армата: *Врака*; Делегат: *Рафти*.

Кмет на Смикси: *Левенди*.

### **8. ТЕЛЕГРАМА ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА<sup>17</sup>**

Итно

Самарина-Пинд, 27 јули 1917, 11:30 ч.

№. 108

До Министерот за надворешни работи,  
Лондон

Додека на сесиите на сојузничките претставници се одлучува судбината на балканските народи, ние, влашкиот народ од Пинд и Загори, обединети во еден поширок собир, им упатуваме на нашите сојузнички народи топол повик за одбрана на нашата националност. *Со векови се боревме против варварските Турци, а подоцна дававме отпор кон сите обиди за инфилтрација на еден друг освојувач – грчкиот народ. Сега, не сакаме повеќе да бидеме поданици на туѓи народи и се одлучивме да ги жртвуваме и животот и добрата за одбрана на нашата националност. Како синови на Рим, нè поврзува братството со нашите ослободители, браќата Италијанци, чие потекло, раса, јазик и институции ни се заеднички. Од нив сакаме безрезервна заштита на нашето слободно конституирање (како народ). Затоа, се обраќаме до Вас, претставник на големата и благородна Англија, традиционален и вечен бранител на принципите на националната слобода, со топла молба, и Ве молиме да ја дадете Вашата моќна поддршка за нашите аспирации, и на тој начин да обезбедите слобода и траен мир.*

---

<sup>17</sup> Les Aroumains devant le Congrès de la Paix... 23-24.

**9. ТЕЛЕГРАМА ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ  
НА ФРАНЦИЈА<sup>18</sup>**

Итно

Самарина-Пинд, 27 јули 1917, 10:00 ч.

№. 109

До Министерот за надворешни работи,

Париз

Влашкиот народ од Пинд и Загори, обединет во еден поширок собир, сака да упати повик до моќниот француски народ, господар на слободата во светот, во моментот кога се одлучува судбината на несреќните балкански народи. *Ние, низ вековите, со тешки борби во грлата на нашите планини, упорно ја браневме чистотата на нашата латинска раса, интегритетот на нашиот јазик, како и нашата латинска традиција, против турскиот варварски угнетувач. Подоцна се браневме и од истрајните обиди за инфилтрација на нови угнетувачи. Подготвени сме да жртвуваме сè, и животот и имотот, за нашите идеали на слобода, и да се бориме на нашите недостапни планини за нашето етничко постоење. Ние сме синови на Августа од Рим и ги пречекавме како ослободители нашите италијански браќа, од кои можеме да очекуваме да добиеме безрезервна заштита на нашето конституирање. Големият француски народ, инспирирајќи се од своите славни традиции за слобода и братство, ќе сака, бездруго, да го поддржи нашиот Апел на Собирот на сојузничките сили. Само така би можеле да им обезбедиме траен мир на балканските народи, кој ќе следува по неизбежната победа на народите кои се кренаа во одбрана на цивилизацијата и правото.*

---

<sup>18</sup> Ibid, 23.

**10. ТЕЛЕГРАМА ДО ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА ПРИВРЕМЕНАТА ВЛАДА НА РУСИЈА<sup>19</sup>**

Итно

Самарина-Пинд, 27 јули 1917, 12:00 ч.

No. 114

До Претседателот на Привремената влада на Русија,  
Петроград

Влашкиот народ од Пинд и Загори, обединет во еден поширок собир, упатува повик до европските моќници, со цел во текот на дефинитивната разрешница на судбините на балканските народи, да му се овозможи конституирање според расата, јазикот и аспирациите. *Ние, синови на Рим, долго време бевме потчинети на странската доминација – турска и грчка – која сакаше да ги избрише карактеристиките на нашата латинска раса. Низ вековите, ние бевме како бедеми на недостапните врвови на нашите планини, и, на тој начин, храброста што ни беше пренесена од нашите браќа по раса, остана во нашиот неизвалкан јазик. Со окупацијата од славната италијанска армија, конечно се обединивме со нашите браќа по потекло, и дадовме свечена заклетва дека не постои моќ што може да не раздели од нив, единствените кои можат да ни обезбедат конституирање какво што ни одговара, и (да ни го обезбедат) долго посакуваниот мир.* Бараме од новата демократска Русија, која што своето потекло го заснова на чувствата на слобода и братство, и која, и покрај неизбежните внатрешни потреси, изнаоѓа енергија и дисциплина за да преземе борба против непријателот на цивилизацијата и правото, да интервенира во име на единственото решение што може да им обезбеди траен мир на овие несреќни луѓе, и да ни обезбеди слободно конституирање со братска помош и заштита од Италија.

---

<sup>19</sup> Ibid, 25.

**11. ТЕЛЕГРАМА<sup>20</sup> ДО ГРАДОНАЧАЛНИКОТ НА РИМ<sup>21</sup>**

Итно

Самарина-Пинд, 27 јули 1917

No. 116

## До градоначалникот на Рим

Со векови постојаниот и неизменет римски род од Пинд и Загори, кој ги чува прадедовските тврдини кои му ги довери Трајан, кој долго

---

<sup>20</sup> Ibid, 28.

<sup>21</sup> Оригиналот е напишан на латински јазик. Станува збор за мошне проблематичен текст кој што е пренесен без интерпункција, нема никаква предвидлива реченична структура, падежните наставки се во голема мера погрешни или несоодветни за класичниот јазик, а авторот на текстот користи поими кои не постојат во класичниот, а некои дури ни во средновековниот латински јазик. Авторот на текстот најверојатно имал слаби познавања од латинскиот јазик, и, според сè, станува збор за човек кој ислушал одредено почетно ниво на јазикот, но речиси и да не ја познава синтаксата на падежите и речениците.

Во оригиналната верзија текстот на латински гласи: *Saeculis compluribus non mutat Romana gena Pindi et Zagoriae castra patribus custodienda per Traianum tradita diutinus libertati et cultui defendes hostibus immitibus strenus adversata demum votis expletis almam amplexatur matrem urbem divinam Romam invictam quae desuo fastigio liberos suos longe re respexit grati animo serviture redempti dominae gentium fidem nostram comitis solemnibus obtestamur promptius animis parata manu armis effuso sanguine rursus per matrem acceptam libertatem tueri decrevimus conjunctionem cum matre perpetua firmari, volumus jure gentium sanctam haberi obsecramur.*

Она што, според сè, авторот имал намера да го напише, би изгледало прилично вака: *Saeculis compluribus immutata, gens Romana Pindi et Zagoriae, castra patrum a Traiano tradita custodiens, diutinus libertatem et cultum defendens, hostibus immitibus strenue adversata, votis expletis demum grati animo almam amplexatur matrem, urbem divinam, Romam invictam, quae e fastigio suo liberos suos longe respexit. Servitute dominae gentium redempti, comitiis solemnibus per fidem nostram obtestamur ut promptis animis, manu armis parata effusoque sanguine libertatem, rursus per matrem acceptam, tueri decrevimus. conjunctionem perpetuam cum matre firmari volumus, iureque gentium sanctam haberi obsecramur.*

Стилизираниот превод на македонски јазик, направен од проф. д-р Војислав Саракински врз основа на поправениот текст, е приложен во телеграма бр.

време ги брани слободата и верата, цврсто стоејќи пред суровиот непријател, откако му беа услышени молитвите, најпосле со благодарно срце ја прегрнува својата мајка хранителка, божествениот град, непобедениот Рим, кој седнат на својот врв бдее и ги чува своите деца. Избавени од ропството од господарката на народите, собрани на свечен собир, се колнеме во својата вера дека сме решени да ја браниме слободата што ни ја врати мајка ни со насрчен дух, со рака подготвена за оружје и со пролеана крв. Посакуваме да се зацврсти вечната врска со нашата мајка, и бараме да се признае за света според законите на цивилизираниот свет.

Потписник:

Кмет на Самарина: Ј. Дабура

#### **12. ТЕЛЕГРАМА ДО ГЕНЕРАЛОТ РИЧОТИ ГАРИБАЛДИ<sup>22</sup>**

Авдела-Пинд, 30 јули 1917, 14:30 ч.

№. 43

Генерале Ричоти Гарибалди

Рим

Власите<sup>23</sup> од областа Пинд-Загори, со векови угнетувани од туѓи народи, кои на секој начин се обидуваа да ја уништат нашата раса, се собраа денес во Авдела на еден импресивен собир, и Вам, поддржувачите на слободата, Ви упатуваат апел барајќи поддршка да останат под заштита на Италија и на слободата и независноста, донесени од страната на храбрата италијанска војска, која изјави дека е подготвена да ги брани со своите гради и со својата крв.

Потписници:

Кмет на народот од Авдела: Караџани

Кмет на Самарина: Ј. Дабура

Кмет на Периволи: Тегујани

Кмет на Палтен: Папони

Кмет на Лака: Сафарика

Кмет на Армата: Врака

---

<sup>22</sup> Les Aroumains devant le Congrès de la Paix... 27-28.

<sup>23</sup> Vo Sguardo retrospectivo...1940... 29, стои „Романците“.

Кмет на Бреаза: Писпа  
Кмет на Турја: Скуфи  
Кмет на Бјаса: Нола  
Кмет на Мецово: Миху  
Кмет на Смикси: Левенди

Делегати на влашкиот народ: Папа Перикле, Томеску, Чеапара, Челера, Зарма, Ѓамиши, Белибаши, Николау, Ниби, Дафула, Папата-наси, Михадаш, Малама, Ексарху, Пупи, Араја, Матуши, Џима, Мичит, Малам, Емануеле, Заријано, Франке и Здрула.

**13. ТЕЛЕГРАМА ОД ПРИВРЕМЕНИОТ КОМИТЕТ ВО САМАРИНА ДО  
ГЕНЕРАЛНИОТ КОМЕСАР НА ИТАЛИЈА ВО ЈАНИНА,  
Д-Р. ФРАНЧЕСКО ФАЦИ** <sup>24</sup>

29 август 1917

По повод новата грчка окупација што ни се заканува, и која започна во Авдела со репресалии и злоупотреба на силата, романското<sup>25</sup> население од Пинд, сплотено како еден човек... ја прогласи својата независност под заштита на Италија. Со религиозна церемонија беше осветено знамето, симболот на слободата и на латинската цивилизација, и се избра еден привремен комитет.

Одново ја кажуваме светата заклетва... и изјавуваме пред целиот свет дека земаме оружје в раце, за да му се спротивставиме на секој што ќе се обиде повторно да нè стави под омразената грчка власт.

До последната капка ќе ја пролееме нашата крв за да го протераме странецот од нашите планини.

Да живее независен Пинд! Да живее Италија!

Привремен комитет: Доктор Димитри Диаманди, Јанакули Дабура, Михали Тегујани, Таки Ниби, Зику Араја, Алкибиад Диаманди, Стерие Караџани.

---

<sup>24</sup> S. Lasca, Evenimentele... 140.

<sup>25</sup> Тука треба да се има предвид дека оваа телеграма ја немаме во оригинал, туку ни е пренесена во еден извештај од романскиот конзул во Јанина, Д.А. Минку. Оттука, не можеме со сигурност да прифатиме дека влашкиот народ од Пинд, во телеграма упатена до италијанскиот генерален комесар во Јанина, самиот би се нарекол „романско население“.

**14. ИЗВЕШТАЈ ОД РОМАНСКИОТ КОНЗУЛ ВО ЈАНИНА, Д.А. МИНКУ,  
ДО РОМАНСКИОТ МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ,  
ЈОН БРАТИАНУ <sup>26</sup>**

Јанина 9/22 септември 1917

№. 292

Доверливо

Господине претседател на советот

Повикувајќи се на мојата телеграма бр. 278 од 29 август, имам чест да ја запознам Вашата екселенција дека, според информациите од фонограмот што мојот италијански колега во овој град го доби од еден италијански конзуларен агент испратен како контролор во Самарина, еден одред од околу 50 грчки војници и жандарми, под команда на капетан, без отпор и без никаков инцидент ја окупираше Самарина.

Тука оваа вест беше примена со задоволство и олеснување, како од Романците, така и од водечките италијански кругови, кои беа немирни поради тоа што... по повод скорешниот инцидент во Авдела, поголем број Романци<sup>27</sup> се собра во Самарина, каде што, иако скоро сите беа без оружје, на 29 август ја прогласија независноста на романскиот кантон во Пинд под италијанска заштита. Истиот ден, испратено со френетично одобрување, од страна на овие Романци беше истакнато знамето на слободата и независноста. Централно место на знамето заземаше легендарната римска волчица, опкружена со италијанските национални бои.

Ова знаме било осветено со верска церемонија во централната црква во Самарина, а на церемонијата учествувало целото население. Потоа востаниците формирале главен комитет, составен од 7 члена: д-р Димитри Диаманди, Јанакули Дабура, Михали Тегујани, Таке Ниби, Зику Араја, Алкибиад Диаманди и Стерие Караџани.

---

<sup>26</sup> S. Lascu, Evenimentele... 148-156.

<sup>27</sup> Тука романскиот конзул, како и останатите романски политичари, за влашкото население го користи погрешниот термин „Романци“.



Веднаш по своето формирање, овој Комитет испрати телеграма на италијански јазик до генералниот италијански комесар во Јанина, д-р Франческо Фаџи...<sup>28</sup>

... Оваа телеграма предизвика болни импресии кај тукашните високи италијански кругови, бидејќи овој чин бил во целосна спротивност со претходните совети, дадени за да се избегнат политички демонстрации. Имено, поради наредбата за итно евакуирање на Епир (од страна на италијанската армија, И.А./Н.М), пријателите и заштитниците на Грција би можеле секоја акција да ја протолкуваат како италијанско масло за креирање на компликации во Епир. Токму во овој контекст ми зборуваше и мојот италијански колега, г-нот генерален конзул, Д. Нуволари, притоа искажувајќи целосно несогласување со овој неразумен чин.

Дента кога се прогласи автономијата на Пинд, привремениот комитет од Самарина испрати телеграма до овој конзулат, барајќи од нас да интервенираме кај нашата Влада да ја поддржи неговата кауза и да го заштити. Оваа телеграма не ја добив, бидејќи беше задржана од италијанското биро за цензура во Јанина.

Тогаш во Јанина пристигна г-нот Алкибиад Диаманди, еден од членовите на привремениот комитет од Самарина. Неговата мисија се состоеше во тоа да види каква импресија постигна прокламацијата на Комитетот од Самарина и да го сондира теренот за да види дали нивната акција ќе ја добие потребната поддршка. Тој дојде и во Конзулатот. Користејќи ја оваа посета, не испуштив да укажам дека направиле погрешен и несоодветен чекор, кој не е одобрен од никого и нема да биде поддржан од ниту една страна. Му ставив до знаење дека било каков отпор од страна на Романците ќе биде залуден, можеби и катастрофален, како за борците, така и за целото мирно население, кое и онака е веќе преморено од бескрајните мизерии; (му укажав и) дека грчката Влада брзо ќе го задуши востанието и веројатно ќе преземе драстични мерки против нашиот елемент во тој регион. Исто така кажав дека италијанските власти добија категорична наредба да се евакуираат од Епир и дека овој пат нема да можат да направат било што во корист на Романците, бидејќи не сакаат ним да им се припише акцијата. Господинот Диаманди ми вети дека ќе му ги пренесе добие-

---

<sup>28</sup> Телеграмата е во претходниот документ.

ните совети на привремениот комитет, кој ќе одлучи по кој пат да продолжи и ќе настапува онака како што му диктираат интересите на романското население од Пинд.

Како што разбрав, г-нот Диаманди ги добил речиси истите совети и од страна на важни личности од италијанските кругови; така, овој господин си замина одовде мошне разочаран и ги запозна своите колеги со вистинската состојба на работите. Среќна последица од овие совети беше окупацијата на Самарина од грчки одред, без ниту еден несреќен инцидент, а за ова треба да си честитаеме, бидејќи во спротивно последиците со сигурност ќе беа катастрофални...

...Сепак, не можам да речам дека сега ситуацијата е нормална, или дека нашите Романци се вон опасност. Напротив, јас сум мошне загрижен за нивната ситуација... со оглед на грчкото непријателство кон нашиот елемент, а особено поради симпатиите што (Власите, И.А./Н.М) ги искажаа кон Италијанците...

... За да може Вашата Екселенција да добие точна претстава за духот што во последно време доминира кај Романците од Пинд, па дури и меѓу нашите учители, кои исто така зедоа учество во националното движење, дозволете ми да го репродуцирам писмото... од директорот на нашето училиште во Турја, г-н Ник. Ниби... како одговор на мојата наредба од 17 јули, во која препорачувам претпазливост и резерва... Еве што пишува во писмото:

„... Доколку останеме во грчки раце, ќе бидеме целосно денационализирани. Тој што сака да нè стави во рацете на Грците, тој е наш најнепомирлив непријател што сака да го уништи нашиот народ. Ние не забораваме кои сме и со гордост му служиме на нашиот народ. Подобро смрт, отколку грчки јарем... Откако дојдоа Италијанците и ние ги вкусивме слободата и починката. Никој повеќе не ни ги загорчува дните. Ваквиот живот ни е сладок и пријатен и ќе работиме за да го задржиме...“

#### BIBLIOGRAPHY:

- Lascu, S. (2007), Evenimentele din Iulie-August 1917 în regiunea munților Pind – încercare de creare a unei statalități a Aromânilor. Documente inedite și mărturii. Studiu istoriografic și arhivistic, *Revista Română de Studii Eurasiatice*, III/1-2, Universitatea Ovidius Constanța.

- Les Aroumains devant le Congrès dela Paix (Paris 1919) (2003), Unia di Culturã-a Armãnjlor dit Machidunii, Scopia.
- Минов, Н. (2013), Влашкото прашање и романската пропаганда во Македонија (1860-1903), Арс Либрис, Скопје.
- Minov, N. (2012), The War of Numbers and its First Victim: The Aromanians in Macedonia (End of 19th-Beginning of 20th Century), Macedonian Historical Review 3.
- Sguardo retrospettivo sul movimento nazionalista del Macedo-romeni nella Penisola Balcanica (1940), Società di Cultura Macedo-Romena Bucarest, București.
- Zdrulla, N. (1929), Mișcarea Aromânilor din Pind în 1917, Revista Aromânească, I/2.